

Roman Klim

IV Sympozjum Wiślane

Ochrona Zabytków 50/2, 170-172

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skach zawierających drewno i przypisali im pewne formy zniszczeń zabytków, które uchodziły do tej pory jako nieoznaczone.

Kazimierz Lutomski, Grzegorz Cofta i Bartłomiej Mazela z Instytutu Chemicznej Technologii Drewna analizowali wpływ łączenia środków ochrony drewna z preparatami ogniochronnymi na palność drewna. Autorzy nie zaobserwowali ogólnego związku wynikającego z zastosowania razem dwóch typów środków ochronnych. Skłania to do każdorazowego sprawdzania łącznych właściwości mieszanych preparatów przed zastosowaniem ich do konserwacji i zabezpieczania obiektów zabytkowych.

Historyczne aspekty zabezpieczania drewna przed ogniem przedstawił Grzegorz Bernatowicz i Mieczysław Matejak. Cytują oni takie metody zabezpieczania przed ogniem, jak tynkowanie ścian i gontów budowli drewnianych tynkami o specjalnej recepturze oraz obijanie ścian blachą stalową.

Ciekawe odkrycie z zakresu identyfikacji znalezisk archeologicznych przedstawili Witold Dzbenki i Hanna Kraińska z Katedry Fizyko-Chemicznych Podstaw Technologii Drewna SGGW oraz Teresa López de Roma z Instituto Nacional de Investigaciones Agrarias INIA w Madrycie. Badając cechy anatomiczne pniaka znalezione w złożu „Bełchatów” autorzy zidentyfikowali badane drewno jako limbę (*Pinus cembra* L.) i posługując się analizą pyłkową dowiedli występowania

nia limby jako gatunku już w epoce mio-pliocenkiej.

Dwa z przedstawianych referatów dotyczyły metod diagnozowania wczesnych stadiów degradacji drewna. Zespół w składzie Jan Raczkowski, Waldemar Mołiński, Robert Woś i Kazimierz Lutomski z AR w Poznaniu zaproponowali wykorzystanie metody emisji akustycznej do detekcji wczesnych stadiów rozkładu drewna. Autorzy analizowali emisję akustyczną generowaną przez rozłożone drewno po poddaniu go obciążeniom statycznym. Zaobserwowano ścisły związek między stopniem rozkładu drewna a jego aktywnością emisji akustycznej.

Nieniszczące metody badania stanu zachowania obiektów drewnianych zaproponowali Jerzy Karyś i Bogdan Stawski z Instytutu Budownictwa Politechniki Wrocławskiej. Polecają oni mierzenie czasu przebiegu ultradźwięków przez badane materiały, a miarą zniszczenia materiału jest spowolnienie rozchodzenia się fali wzdłuż próbki i wydłużenie czasu przebiegu impulsu. Druga metoda wykorzystuje rezonans drgań własnych zniszczonego elementu, który można odnieść do częstotliwości drgań elementów „zdrowych” i w ten sposób określić stopień zniszczenia materiału.

Najnowszy generacjom preparatów do konserwacji wyrobów z drewna były poświęcone dwa wystąpienia. Naukowcy z Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu: Edmund Urbanik, Juliusz Pernak i Jadwiga Zabiela-

ska-Matejuk badali skuteczność ekologicznych preparatów opartych na chlorkach imidazolowych. Testowana była skuteczność tych środków w zwalczaniu grzybów niszczących drewno w zależności od rodzaju zastosowanego podstawnika alkoksymetylowego, a otrzymane wyniki mają na celu dobór najskuteczniejszej i najbezpieczniejszej formuły chemicznej preparatu.

Jerzy Ważny zaprezentował niekwestionowane zalety czwartorzędowych związków amoniowych w konserwacji drewna. Autor podkreślał ich wysoką skuteczność wobec różnych drobnoustrojów, a jednocześnie niską szkodliwość wobec organizmów stałocieplnych, dowodem czego jest ich zastosowanie w medycynie.

Kazimierz Lutomski, Grzegorz Cofta i Bartłomiej Mazela z AR w Poznaniu przedstawili przemysłową metodą impregnacji drewna do zastosowań na przetrzeniach otwartych. Drewno takie znajduje zastosowanie w budownictwie ogrodowym na palisady, ogrodzenia i płoty antyhałasowe, ławki i pergole, coraz częściej stosowane w rozwiązaniach otoczenia zabytków architektury oraz daje się wykorzystać do zabezpieczania obiektów w skansenach. Zabieg gwarantuje dużą żywotność wyrobów w najcięższych warunkach przez wiele lat i pozwala zachować ich wysoką estetykę.

Pełne teksty opublikowane zostały w „Materiałach XVIII Sympozjum Ochrony Drewna”.

Piotr Witomski

IV SYMPOZJUM WIŚLANE

W dniu 25 października 1996 r. w Muzeum Wisły w Tczewie — Oddziale Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku odbyło się IV Sympozjum Wiślane. Jego organizatorami byli Muzeum Wisły i Tczewski Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, a ponadto Towarzystwo Miłośników Wisły z Nadwiślańskim Klubem Krajoznawczym „Irsow” w Tczewie i Gdański Oddział Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

Otwarcia i wprowadzenia w problematykę IV Sympozjum Wiślanego dokonał doc. dr hab. Andrzej Zbierski, dyrektor CMM. Bogaty i zróżnicowany program IV Sympozjum Wiślanego obejmował następujące wystąpienia:

W części I pt. „Flisactwo i rybołówstwo na Wiśle i jej dopływach”:

Odnowienie tradycji flisackich w Ulanowie nad Sanem — mgr M. Masłowiec;

Wiślane promy w Basonii w województwie lubelskim — mgr A. Gauda;

Flisactwo i rybołówstwo na Wiśle w rejonie Czerwińska w okresie międzywojennym i współcześnie — mgr F. Kowalski;

Splaw zboża Wisłą do Gdańska, a stosunki polityczne na pograniczu kujawsko-krzyżackim na przełomie XIV-XV w. — dr S. Józwiak;

Hydrologiczne uwarunkowania spływu tratw i łodzi Wisłą w przeszłości — doc. dr hab. J. Makowski;

Połowy zimowe w tradycyjnym rybołówstwie Zalewu Wiślanego — mgr M. Kuklik.

W części II pt. „Godzina Warty w Muzeum Wisły”:

Przestrzeń kulturowa rzeki Warty — mgr W. Chrostowski;

Muzeum Warty w Gorzowie Wielkopolskim — film video z komentarzem, mgr Z. Linkowski;

Krajobrazy rzeki Warty w fotografii Pawła Kamzy — mgr D. Matyszczuk.

W części III pt. „W kręgu kolekcjonerstwa ś.p. Tomasza Spionka”:

Gorzędziej w średniowieczu — mgr J. Charytoniuk;

Agencja pocztowa w Końcewicach; Kasownik numerowy 1768 — problematyka miejsca stosowania — mgr B. Jesionowski;

Tomasz Spionek 1964–1995 — red. J. Marek.

IV Sympozjum Wiślane miało charakter ogólnopolski, zgromadziło 131 uczestników. Wśród nich byli m.in. przedstawiciele: uczelni, instytutów i placówek naukowych, muzeów i innych placówek kulturalnych, całej plejady różnego typu stowarzyszeń i organizacji społecznych, zarządów parków krajobrazowych, szkolnictwa, urzędów i rad miejskich i gminnych, sejmików samorządowych, wojewódzkich konserwatorów zabytków, regionalnych i wojewódzkich ośrodków studiów i ochrony środowiska kulturowego, okręgowych dyrekcji gospodarki wodnej i innych instytucji zajmujących się administrowaniem i eksploatacją rzek, mediów.

Obrady IV Sympozjum Wiślanego prowadził oraz wnioski zebrał i opracował Roman Klim.

Blok programowy pt. „Godzina Warty w Muzeum Wisły” był kontynuacją eksperymentu podjętego na poprzednim III Sympozjum Wiślanym pt. „Przyroda i Krajobraz Wisły”, wspólnie z zespołem Organizatorów Przestrzennego Muzeum Odry i Fundacją Otwartego Muzeum Techniki we Wrocławiu. Koncepcja polegała na tym aby w Muzeum Wisły przy tego typu spotkaniach prezentować polskie rzeki. W trakcie III Sympozjum Wiślanego była to Odra, a podczas aktualnego — Warta. Porównanie

„wiślanych” problemów z innymi wielkimi rzekami w Polsce okazało się znakomitym zabiegiem. Stworzenie wspólnej płaszczyzny dyskusji zaczyna przynosić w rezultacie wiele nowych pomysłów i inicjatyw, co potwierdziło się podczas IV Sympozjum Wiślanego. M. in. ustalono, że podczas następnego spotkania będzie prezentowana Noteć, a w tym koncepcja utworzenia muzeum tej pięknej rzeki.

Trzecia część IV Sympozjum Wiślanego była formą uczczenia pamięci Tomasza Spionka — w pierwszą rocznicę jego odejścia — znakomitego kolekcjonera o rodowodzie tczewskim i elbląskim. Jego osoba wycisnęła trwałe ślady w kręgu organizacji skupionych wokół Muzeum Wisły. Tomasz Spionek urodził się 2 lipca 1964 r. w Tczewie (zmarł 1 października 1995 r. w Elblągu). Również jego rodzice są rodowitymi Tczewianami. Jednak losy tak się ułożyły, że od wczesnego dzieciństwa Tomasz Spionek zamieszkiwał w Elblągu i był zakorzenionym mieszkańcem tego miasta, a jednocześnie wielkim sentymentem darzył swój rodzinny Tczew. To wewnętrzne rozdarcie znalazło odbicie w jego zbiorach, przeważnie związanych z tymi dwoma miastami. Gromadzeniem archiwaliów — mimo młodego wieku — Tomasz Spionek zajmował się od wielu lat. Prowadził też Wydawnictwo Poligraficzne „Ilfing”, które specjalizowało się w wytwarzaniu reprintów starych pocztówek.

Formą upamiętnienia Tomasza Spionka była także wystawa pt. „Tczew w archiwaliach Tomasza Spionka”, którą uroczystie otworzono w trakcie IV Sympozjum. Wyeksponowano na niej obiekty z 2 połowy XIX w., z przełomu XIX i XX oraz lat międzywojennych, obejmujące m.in. plakaty, odezwy, kalendarze, ówczesną prasę, listy, rachunki, dokumentację architektoniczną i korespondencję różnych instytucji tczewskich. Jednak najciekawszym elementem tej wystawy są urokliwe dawne widokówki Tczewa. Są one fragmentem największej w kraju kolekcji, pokazującej Tczew w starej fotografii, jaką zgromadził Tomasz Spionek. Ekspozycja ta stanowi kolejną część w budowie wystawy stałej pt. „Tczew — miasto nad Wisłą”.

Dyskusja jaka odbyła się przed otwarciem wystawy stanowiła także kwintesencję i odzwierciedlenie składu osobowego uczestników IV Sympozjum Wiślanego. W dyskusji wzięli udział: Zenon Dąbek — Bractwo Miłośników Ziemi Ulanowskiej pod wezwaniem św. Barbary, mgr Roman Chwaliszewski — Wojewódzki Konserwator Zabytków w Pile, mgr Bernard Jesionowski — Muzeum Zamkowe w Malborku, doc. dr hab. Andrzej Zbierski — Dyrektor Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku, mgr Jerzy Kultuniak — Zespół Organizatorów Przestrzennego Muzeum Odry, doc. dr hab. Jerzy Makowski — Instytut Budownictwa Wodnego PAN w Gdańsku, mgr Władysław Chrostowski — Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gorzowie Wielkopolskim, red. Juliusz Marek — Telewizja Kablowa „Vectra-el” w Elblągu, mgr inż. Roman Klim — wicedyrektor Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku. Trzeba podkreślić, że każde z wystąpień w dyskusji miało wagę wniosku do uchwały IV Sympozjum Wiślanego.

Zasadniczy program IV Sympozjum Wiślanego został zrealizowany w dniu 25 X 1996 r. jednak interesującym dodatkiem był akcent terenowy w postaci Wędrówki Wiślanej dnia 26 X 1996 r., zorganizowanej przez Nadwiślański Klub Krajoznawczy „Trsów” działający przy Muzeum Wisły. Trasa wiodła brzegiem Zalewu Wiślanego z Kamienicy Elbląskiej do Tolkmicka, szlakiem dawnych portów, które przed 1945 r. tętniły życiem i znane były w całej Europie. W trakcie wizji lokalnej uczestnicy Wędrówki na odcinku 14 km od Kamienicy Elbląskiej do Tolkmicka zlokalizowali dziesięć portów lub ich pozostałości, z nich tylko trzy są eksploatowane. Reszta opuszczona i nie wykorzystana uległa zamuleniu, zarosnięciu i degradacji. Podczas Wędrówki Wiślanej jej uczestnikom postulat o głęboko uzasadnionej potrzebie rewaloryzacji tych portów nasunął się sam.

Najważniejszym efektem IV Sympozjum Wiślanego jest uchwała, w której jego uczestnicy:

— postulują, aby przy zarysowującym się trendzie szybkiej budowy gęstej sieci połączeń i portów lotniczych, a także autostrad, nie niszczyć linii kolejowych sta-

nowiących naturalne zaplecze portów i urządzeń rzecznych. Dyrekcja Generalna PKP prowadzi w tym zakresie zbrodniczą wręcz politykę, której realizacja oznacza cofnięcie cywilizacyjne;

— wyrażają pełne poparcie dla kreowanych przez Zespół Organizatorów Przestrzennego Muzeum Odry badań nad wypracowaniem „Karty kulturowej rzeki”, której pracownia powołana została przy Fundacji Otwartego Muzeum Techniki we Wrocławiu. Zarówno dotychczasowe rezultaty teoretyczne jak również efekty praktyczne osiągnięte przez PSOZ w Gorzowie Wielkopolskim w dokumentowaniu przestrzeni kulturowej rzeki Warty winny stać się przedmiotem zainteresowania tą metodą dokumentacji, ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego ze strony Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz innych struktur zainteresowanych tą problematyką;

— popierają inicjatywę, zgłoszoną na III Konferencji Muzealnictwa Morskiego i Rzecznego w Szczecinie w maju 1996 r. przez redaktora naczelnego rocznika „Rzeki. Kultura–cywilizacja–historia” mgr. Jerzego Kułuniaka, aby przeprowadzić w polskim muzealnictwie kwerendę poświęconą eksponatom i motywom akwaticznym;

— proponują rozważyć sprawę ukształtowania trwałej struktury lub formy współpracy i wymiany doświadczeń placówek zainteresowanych sprawą muzealnictwa

rzecznego i ruchem na rzecz jego rozwoju;

— apelują do wszystkich organizujących Święta Morza o włączenie do programów problematyki rzek;

— z radością witają fakty powstania w Gorzowie Wielkopolskim Muzeum Warty i deklarują pomoc w jego promocji i rozwoju;

— przymują następującą tematykę kolejnych sympozjów: „Szkutnictwo dorzecza Wisły”, „Zamki nad Wisłą”, „Wały przeciwpowodziowe Wisły”, „Ichtiofauna Wisły i jej dopływów”, „Porty w dorzeczu Wisły”, „Stanki parowe dorzecza Wisły”, „Pomniki przyrody, rezerваты i parki krajobrazowe nad Wisłą”, „Wisła w literaturze i folklorze”, „Flora Wisły”, „Zespoły parkowo-pałacowe nad Wisłą”, „Krajobraz kulturowy nizin nadwiślańskich”, „Ptaki Wisły”, „Wodniactwo nad Wisłą”, „Oddziaływanie Wisły na regiony nadwiślańskie — jego zasięg i formy”, „Stanowiska archeologiczne nad Wisłą”, „Współczesne statki wiślane”, „Osobliwości przyrodnicze i kulturowe Wisły”, „Wyspy na Wiśle”, „Budownictwo ludowe nad Wisłą”, „Mennonici nad Wisłą”;

— z satysfakcją przyjmują do wiadomości, iż w programie V Sympozjum Wiślanego zaprezentowana zostanie rzeka Noteć i związane z nią projekty muzealne i turystyczne;

— popierają ideę przenoszenia sympozjów wiślanych z Tczewa w inne miejsca nad Wisłą, o szcze-

gólnych wartościach akwaticznych;

— popierają projekt opracowania i wytyczenia „Szlaku św. Wojciecha”, w pierwszej kolejności na kanwie misji pruskiej (tak w wersji lądowej jak i wodnej), a następnie w wymiarze ogólnopolskim;

— przyjmują do wiadomości i stosowania program Tczewskiego Oddziału Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego jako wzorcowy w odniesieniu do regionów nadwiślańskich;

— popierają inicjatywę Muzeum Wisły, Oddziału PTTK w Kwidzynie i Komisji Krajoznawczej Oddziału PTTK Ziemi Elbląskiej, utworzenia odznaki turystycznej „Miłośnik Wisły”, w celu szerokiej promocji Wielkiej Rzeki, szczególnie wśród młodzieży;

— będą wspomagać wydanie albumu–książki pt. „Tczew w starej fotografii” jako spuściznę ś.p. Tomasza Spionka i dla uczczenia jego pamięci;

— popierają zamysł i dotychczasową realizację Bractwa Miłośników Ziemi Ulanowskiej pod wezwaniem św. Barbary, organizowanie corocznych „Flisów” (a szczególnie w 1997 r.) z Ulanowa do Gdańska, nawiązujących do dawnego tradycyjnego spławu wiślanego;

— postulują odbudowę dawnych portów nad Zalewem Wiślanym, celem włączenia ich w nurt działalności turystycznej i gospodarczej.

Roman Klim

KAPLICA TRÓJCY ŚW. NA ZAMKU W LUBLINIE — SESJA NAUKOWA 24–26 KWIETNIA 1997

„Kaplica Świętej Trójcy na Zamku w Lublinie — historia, teologia, sztuka i konserwacja” — pod takim tytułem odbyła się w dniach 24–26 kwietnia 1997 r. w salach zamku lubelskiego sesja naukowa, zorganizowana w związku z zakończeniem wieloletnich prac konserwatorskich obejmujących architekturę i polichromię kaplicy. Było to przede wszystkim radosne święto dla tych, którzy bezpośrednio trudzili się, by przy-

wrócić zamkowej kaplicy dawną świetność. Grono wybitnych specjalistów z kilku ośrodków badawczych, m.in. z Lublina, Krakowa, Warszawy, Kijowa — konserwatorów, historyków sztuki, historyków i teologów zaprezentowało rezultaty swoich wieloletnich badań dotyczących zabytku.

Kaplica została ukazana w kontekście historii późnośredniowiecznego Lublina, którego stanowiła integralną część, nale-

żąc do zabudowań zamkowego wzgórza. Od czasów Władysława Jagiełły odgrywała zapewne znaczącą rolę w czasie zjazdów polsko-litewskich, odbywających się na zamku. Referat prof. Ryszarda Szczygła dotyczący historii miasta był jednocześnie wprowadzeniem do prezentacji bardziej szczegółowych badań nad samą kaplicą. Zajmująca się od wielu lat zagadnieniem kaplicy prof. Anna Różycka-Bryzek przedstawiła swoje